

УДК 824:664: 502.131.1

Л. М. Шимановська-Діанич

ДУАЛЬНА ФОРМА ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КАДРІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ

Метою даної статті є узагальнення як переваг так і проблем впровадження дуальної форми освіти підготовки кадрів для підприємств харчової промисловості та розробка рекомендацій щодо її удосконалення, зокрема в умовах війни. Методика дослідження. Досягнення поставленої у статті мети здійснено за допомогою таких методів дослідження: логічного узагальнення та наукової абстракції, структурного аналізу, аналітичного методу. Результати. Дуальна освіта покликана налагодити ефективну співпрацю закладів освіти із ринком праці та створення реальної можливості впливу фахівців ринку на зміст освітніх навчальних програм. Створення гармонійних відносин між вищою школою та потребами на ринку праці дасть можливість не тільки забезпечити високий рівень кваліфікації випускника, зекономити кошти підприємству, а й водночас вирішити кадрові питання, підвищити рівень працевлаштування майбутніх професіоналів і зробити їх більш спроможними на ринку праці. Водночас дуальна форма здобуття освіти не повинна абсолютизуватися, а рішення про її впровадження та вибір спеціальностей, підготовка за якими буде здійснюватися за дуальною формою, має прийматися з огляду на потреби роботодавців та особливості національної економіки та законодавства. У статті виокремлено основні переваги та проблеми впровадження дуальної освіти, запропоновано дві форми дуальної освіти для підготовки кадрів для підприємств харчової промисловості. Практична значущість результатів дослідження. Використання на практиці запропонованих теоретико-прикладних підходів дозволить підвищити ефективність підготовки кадрів для підприємств харчової промисловості, удосконалити процес впровадження дуальної освіти.

Ключові слова: дуальна форма освіти, заклади освіти, харчова промисловість, виробництво, освітній процес.

DOI 10.34079/2226-2822-2023-13-25-198-206

Вступ. Останнім часом значна увага дослідників у сфері підготовки фахівців для харчової промисловості приділяється питанням використання дуальної форми освіти. Незважаючи на те, що ця форма освіти в Україні є відносно новим явищем, нині спостерігається досить швидкий процес формування відповідної наукової школи і наукової думки з цього питання та розширення практики її впровадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Учені І. Андрейців (2017), С. Амеліна (2010), Л. Кримчак (2019), В. Кюрчев, О. Ломейко (2018), Т. Лазарева (2014) та ін. досліджують різні аспекти дуальної освіти, зокрема: роль та значення освіти у зв'язках із наукою та виробництвом; взаємодію науки, освіти та промислового виробництва через створення науково-освітніх комплексів асоціативного типу із залученням підприємств промисловості; питання інноваційної діяльності, механізми державного управління освітнім процесом тощо.

Проведений нами аналіз низки літературних джерел в яких представлено досвід впровадження дуальної форми освіти Т. Лазарева (2014), І. Тарасюк (2018), Упровадження сучасних освітніх технологій при підготовці кваліфікованих робітників (Соболева та Арестова, (заг. ред.), 2020), зокрема, і навчальними закладами що входять

до складу навчального комплексу Укоопспілки «Освіта», науково-методичним і організаційним центром якого є Полтавський університет економіки і торгівлі (Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України (Науково-методичний центр ВФПО, 2022)), дає підстави зробити декілька висновків щодо доцільності її використання для підготовки кадрів харчової промисловості.

По-перше, це дає можливість підвищити якість вищої освіти через подолання розриву між теорією і практикою. По-друге, надає можливості роботодавцям долучитись до процесу підготовки майбутніх фахівців через модернізацію традиційних форм і методів навчання. Все це, у кінцевому рахунку, є запорукою підвищення якості підготовки фахівців із урахуванням вимог роботодавців. Крім того, як показує досвід, здобувачі дуальної форми освіти мають більше шансів отримати своє перше робоче місце після здобуття освіти, а заклади вищої освіти, таким чином, підвищують свою конкурентоздатність на ринку освітніх послуг, через оновлення навчальних планів, які будуть пристосовані до потреб суб'єктів господарювання. У той же час, установи й організації, котрі співпрацюють із закладами вищої освіти у межах організації дуальної форми освіти, значно підвищують свій імідж і рейтинг серед споживачів як передові осередки, що підтримують прогресивні форми навчання.

Разом з тим є і певні проблеми з впровадження даної форми освіти, зокрема при підготовці фахівців для харчової промисловості.

Метою даної статті є узагальнення як позитивного так і негативного досвіду використання даної форми освіти та розробка рекомендацій щодо її удосконалення, зокрема в умовах війни.

Викладення основного матеріалу дослідження. Терміни «дуалізм», «дуальний», «дуальність» (від лат. dualis – подвійний) досить широко застосовуються у різних галузях знань (філософії, політології, економіці, соціальних і природничих науках). Дуальна освіта визначається як така, що поєднує навчання у закладах вищої освіти та на підприємстві.

Ця система має достатньо довгу історію успішного розвитку, вона визнана на міжнародному рівні як передумова досягнення країною економічної продуктивності. Успішна професійна освіта приводить до збільшення шансів на майбутнє як для молоді, так і для економіки. Дуальна освіта – спосіб отримання необхідних знань і навичок, за яким теоретичний матеріал вивчають у закладі освіти, а практична підготовка відбувається безпосередньо на виробництві. Це суттєво відрізняє такий підхід від «практичних занять», адже базується на умовах інтеграції виробничої освіти та теорії. Визначальним у реалізації дуальної форми навчання є подолання та усунення недоліків традиційних форм і методів, підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів, враховуючи потреби ринку праці. Нині, незважаючи на війну в Україні, кількість стейкхолдерів продовжує зростати, а заклади освіти дедалі частіше починають співпрацювати з роботодавцями. Важливим є те, що після закінчення навчання за дуальною формою здобувачі освіти вже вміють працювати з технікою, розуміються на всіх технологічних процесах, мають досвід роботи з досвідченими професіоналами. Внаслідок цього відсоток працевлаштування є досить високим, оскільки компанії, в яких проходять навчання студенти, доволі часто запрошують їх на роботу.

Таку форму освіти вперше запроваджено в Німеччині ще у минулому сторіччі, а тенденція зростала поетапно і нині, у передових країнах світу, практична підготовка займає 70 % освітнього процесу, завдяки чому кількість професіоналів, що працюють за фахом, істотно збільшилося (Амеліна, 2010; Міністерство освіти і науки України, 2019).

Попри всесвітньо відомий підхід до підготовки кадрів питання запровадження дуальної освіти в Україні, зокрема, і для підприємств харчової промисловості довгий час

не було предметом дослідження. Вперше таку систему освіти в українських закладах освіти було апробовано у 2015–2017 роках, а статистика була приголомшливою: рівень працевлаштування збільшився до 97 %, якість професійної підготовки – на 12–17 %. Наприкінці 2019 року було запущено ще один експеримент, в якому брало участь 28 закладів вищої освіти та 16 закладів фахової передвищої освіти. Після початку пандемії, через ризик великого скорочення робочих місць, до експерименту з впровадження дуальної освіти доєдналося ще декілька закладів освіти. Через карантинні обмеження більшість підприємств перейшло на дистанційну роботу, тому для підготовки студентів використовували онлайн-платформи, бази знань, корпоративні сервіси, віртуальні приватні сервери та інші інтернет-ресурси, проте практика використання дуальної освіти не припинилась і продовжувала впроваджуватися в українській навчальній процес.

Нині, упровадження дуальної освіти в Україні в професійну підготовку майбутніх фахівців регламентує низка нормативних документів і законодавчих актів, зокрема: Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII з наступними змінами і доповненнями; Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII з наступними змінами і доповненнями; Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР з наступними змінами і доповненнями; Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 6 червня 2019 року № 2745-VIII з наступними змінами і доповненнями; розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 19 вересня 2018 року № 660-р; наказ Міністерства освіти і науки України «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників» від 23 червня 2017 року № 916 тощо.

Під час дії військового стану, який був запроваджений Президентом України 24 лютого 2022 року на всій території України, оскільки ми зазнали збройної агресії від російської федерації, освітня сфера зазнала серйозних змін. Проте, у такі складні не тільки для освіти, а й для всіх галузей суспільного життя країни часи, дуальна освіта залишилась прекрасним шансом запровадити нові підходи до навчання, яке диктує зараз більшість тенденцій до викладання у дистанційній формі. Разом з тим, дуальна освіта під час військового стану перетворилась на новий виклик в освітньому процесі. Оскільки така форма освіти дозволяє студентам не тільки перебувати у відносно безпечному місці, але й дає можливість допомагати своїй країні у боротьбі із зовнішнім агресором: дехто може присвятити себе волонтерству, дехто працювати в установах та організаціях, тим самим підтримуючи економіку країни та отримуючи певну кваліфікацію. Тобто, в такий спосіб студенти можуть почувати себе у безпеці, працювати під час навчання та отримувати практичні навички, а підприємства, у свою чергу, готують для себе новий молодий кваліфікований персонал.

Проте, проведений аналіз низки літературних джерел звернув нашу увагу і на те, що поряд з перевагами такої форми здобуття освіти виникають також і проблеми (Яковчук, 2020; Науково-методичний центр ВФПО, 2022):

недостатнє розуміння закладами фахової передвищої освіти та підприємствами концепції і особливостей організації освітнього процесу за дуальною формою здобуття освіти;

невизначеність питання щодо зарахування студента на посаду відповідно до його кваліфікаційного рівня, через його відсутність;

низька мотивація та незацікавленість викладачів у такій формі навчання через побоювання втратити години або скорочення кадрів;

небажання працівників підприємства бути наставниками у студентів, оскільки інші, у свою чергу, в майбутньому можуть конкурувати з першими за робоче місце;

у підприємств виникають побоювання, що здобувач не прийде працювати до них на виробництво, оскільки той не зобов'язаний відпрацьовувати на підприємстві певний час після здобуття певного освітнього рівня, а піде працювати до конкурентів;

бюрократичні проблеми, які виникають між закладом освіти та компанією;
відсутність державної підтримки;

деякі роботодавці під час воєнного стану відмовляються від співпраці із закладами освіти, оскільки не впевнені у тому, що зможуть забезпечити безпечні умови праці молодим здобувачам. На жаль, статистика нам показує, як від потрапляння снарядів загинуло багато людей, безпосередньо перебуваючи на виробництві, у дистриб'юторній мережі чи у полі тощо;

підприємства взагалі припиняють свою діяльність через бойові дії, відтік кадрів, економічну кризу.

Враховуючи вищезазначене, з метою забезпечення якості впровадження дуальної форми здобуття освіти в освітній процес, виникає потреба звернути увагу як закладів освіти так і роботодавців на необхідність удосконалення механізму їх співпраці. Серед найбільш актуальних і першочергових питань, на нашу думку, мають бути такі. По-перше, провадження спільних нарад керівників підприємств та закладів освіти міста (району, області, країни), під час яких важливо відпрацювати комплексну стратегію дій й вирішити питання щодо необхідності оформлення додаткових умов під час укладання договорів про співпрацю між закладами освіти та роботодавцями; визначити професійні та ключові компетентності, якими мають володіти випускники закладів освіти при працевлаштуванні, а заклади освіти мають скоригувати навчальні плани, враховуючи вимоги роботодавців. По-друге, заклад освіти має визначити перелік підприємств, установ та організацій, що надають місця якісної виробничої практики здобувачам освіти і відпрацювати механізм укладання з ними договорів про дуальну освіту. По-третє, вирішити питання щодо участі стейкхолдерів у підготовці майбутніх фахівців, зокрема через надання здобувачам освіти робочих місць та навчально-виробничих дільниць для проходження виробничого навчання, технологічної, переддипломної практик, працевлаштування випускників та їх закріплення на робочих місцях. Важливим є вирішення питань, щодо здійснення постійного супроводу роботодавцями здобувачів освіти під час освітньої діяльності в закладах освіти з метою відбору та наступного працевлаштування кращих випускників, укладання тристоронніх договорів. Окремої уваги потребує вирішення питань щодо організації й забезпечення участі фахівців-практиків (роботодавців) у проведенні занять, в екзаменаційних комісіях, керівництві курсовими (кваліфікаційними) проектами з метою забезпечення підготовки фахівців, адаптованих до сучасного виробничого процесу. Для роботодавців важливим є проведення рекламної діяльності своїх підприємств, гідних умов оплати та охорони праці з метою привернення уваги безробітного населення до успішності їх підприємств і престижності здобувати професії, які користуються попитом на ринку праці тощо.

Варто зазначити, що харчова промисловість не є винятком у цих питаннях, проте організація дуального навчання для підготовки цих має свої особливості. Наприклад, для підготовки кваліфікованого технолога або інженера важливо необхідно не просто знайти профільне підприємство, а підприємство з високими потужностями і гарною матеріальною базою. Підприємство, що має змогу надати можливість студенту використовувати свої ресурси для здобуття практичного досвіду та призначити наставника відповідного рівня, який зуміє провести навчання на виробництві з безпосереднім залученням студента до виробничого процесу. Варто також зазначити, що організація дуального навчання у харчовій галузі ускладнюється графіком роботи потенційних підприємств-партнерів, багато з них працюють позмінно, мають восьми, а то і дванадцятигодинний робочий день. Проблемою також може бути і місце

розташування підприємств харчової промисловості відносно навчального закладу. Більшість з них розташовані далеко за межами міст, у яких знаходяться навчальні заклади. Важливу роль також, відіграє сезонність. Саме тому, доцільно використовувати дві моделі дуального навчання для підготовки фахівців харчової промисловості. Перша модель характерна для застосування в партнерстві з підприємствами, що територіально не є значно віддаленими від навчального закладу, де відбуватиметься теоретична підготовка. Це дасть змогу сформувавши графік навчання так, щоб протягом тижня студент зміг проходити теоретичне навчання в навчальному закладі, практичні та лабораторні заняття максимально перенести на виробництво. Обов'язковою умовою є також виділення днів, у які студент зможе працювати і отримувати грошову винагороду у роботодавця, що забезпечуватиме практичне навчання. Друга модель – поквартальна, коли студент три місяці навчається за ущільненим графіком у навчальному закладі, а наступні три місяці працює та здобуває необхідні фахові практичні навички на виробництві. Така модель більш цікава роботодавцю, бо дає змогу вирішити проблему сезонності, періоду, коли необхідні додаткові руки. Питання позмінної роботи теж вирішується простіше. Така модель особливо актуальна для віддалених від навчальних закладів підприємств. Недоліком є виплата грошової винагороди студенту лише у період перебування на підприємстві. Сьогодні роботодавці не мають законодавчої бази, щоб розподілити виплати рівними частинами на весь навчальний рік. Це провокує студента шукати додатковий підзаробіток у періоди теоретичного навчання і суттєво погіршує його якість. Потрібно відмітити, що більшість студентів починають шукати роботу з другого-третього курсу. Самостійно їм влаштуватись за фахом дуже складно. Знань і часу не вистачає для роботи на профільних підприємствах. Більшість іде у сферу обслуговування. Саме тому, часто працевлаштувавшись не за фахом, молоді люди переглядають свої плани щодо майбутнього, навчання стає формальним і після його завершення випускники у фах вже не повертаються.

Висновки.

Отже, підводячи підсумки можна зазначити, що головними перевагами дуальної форми здобуття освіти є:

1. Для студента: можливість під керівництвом наставника на підприємстві здобути знання щодо особливостей роботи компанії, що в подальшому впливає на його рішення стосовно кар'єри; можливість виконувати роботу на основі реальних даних за допомогою новітніх засобів виробництва; ротація на підприємстві дає змогу ознайомитися з роботою різних цехів та відділів для подальшого вибору робочого місця; отримання заробітної плати під час навчання; – затребуваність та конкурентоспроможність на ринку праці.

2. Для закладу освіти: можливість вносити корективи в навчальні та освітні програми на основі інформації про новітні технології, які заклад освіти отримує завдяки співпраці з підприємством; підвищення фахового рівня педагогічних та науково-педагогічних працівників; престижність іміджу закладу освіти та привернення уваги більшої кількості абітурієнтів.

3. Для підприємства: підготовка кадрів, які відповідають запитам та реаліям компанії; економія часу на підготовку та адаптацію молодого працівника; можливість отримати талановитих студентів для підготовки їх до роботи на своєму виробництві; отримання додаткового робочого ресурсу за меншу фінансову винагороду; вирішення проблеми пошуку кваліфікованих кадрів; іміджеві переваги.

4. При підготовці фахівців для підприємств харчової промисловості варто застосовувати дві моделі з урахуванням місця розташування підприємства та специфіки його діяльності.

Що стосується переваг та основних проблеми дуальної форми освіти під час дії військового стану, то варто зазначити, що при її впровадженні у закладах освіти слід більше уваги звертати на: організацію якісної процедури відбору кандидатів на таке навчання; розробку компетентнісних критеріїв, які має мати кандидат; підвищення якості профорієнтаційної підготовки молоді; удосконалення корпоративної культури підприємства; призначення координаторів, відповідальних за комунікацію підприємства із закладом освіти з питань дуальної форми здобуття освіти; розробку процедури та критеріїв відбору наставників на робочому місці, враховуючи специфіку навчання на різних рівнях освіти; розробку інституту заохочень наставників та молодих працівників; на підприємствах середнього та великого бізнесу ввести як обов'язкову умову ротацію працівників; проведення заходів, спрямованих на недопущення дискримінаційних умов певним працівникам за будь-якою ознакою (стать, віросповідання, колір шкіри, матеріальний стан, соціально незахищені верстви населення тощо); сприяння стажуванню на виробництві педагогічних та науково-педагогічних працівників закладу освіти; обов'язковість укладання тристоронніх договорів (роботодавець – студент – заклад освіти); ретельну підготовку підприємства до дуальної форми освіти, оскільки за таких умов воно також виступає другою навчальною базою для молодих здобувачів освіти; моніторинг та аналіз причин відмов здобувачів продовжувати навчання, а в подальшому і можливість працювати в компанії; розробку процедури моніторингу якості організації навчання на робочих місцях у рамках дуальної форми освіти.

Таким чином, хоч війна і принесла багато нових випробувань, але це все ж таки шанс розвивати інститут дуальної форми здобуття освіти задля розвитку економіки нашої країни, адже ця форма здобуття освіти стає популярною серед студентів, роботодавців і закладів освіти, що сприяє її поступовому впровадженню та розвитку. Вона покликана налагодити ефективну співпрацю закладів освіти із ринком праці та створення реальної можливості впливу фахівців ринку на зміст освітніх навчальних програм. Створення гармонійних відносин між вищою школою та потребами на ринку праці дасть можливість не тільки забезпечити високий рівень кваліфікації випускника, зекономити кошти підприємству, а й водночас вирішити кадрові питання, підвищити рівень працевлаштування майбутніх професіоналів і зробити їх більш спроможними на ринку праці. Водночас дуальна форма здобуття освіти не повинна абсолютизуватися, а рішення про її впровадження та вибір спеціальностей, підготовка за якими буде здійснюватися за дуальною формою, має прийматися з огляду на потреби роботодавців та особливості національної економіки та законодавства, що і буде предметом наших подальших досліджень.

Бібліографічний список

- Амеліна, С. М., 2010. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини. *Проблеми трудової і професійної підготовки*, 15, с. 107–112.
- Андрейців, І., 2017. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям. *Українська правда* [онлайн]. 16 лютого. Доступно: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630/> (дата звернення 31.05.2023).
- Кримчак, Л. Ю., 2019. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів до ринку праці в Україні. *Інноваційна педагогіка*, 11(2), с. 83–86.
- Кюрчев, В. М. та Ломейко, О. П., 2018. Впровадження дуального навчання в освітній процес. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в навчальному закладі*, 21, с. 4–9.

- Лазарева, Т. А., 2014. *Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової галузі до творчої професійної діяльності*. Доктор педагогічних наук. Дисертація. Харків.
- Міністерство освіти і науки України, 2019. *До 70 % навчання на виробництві і 30 % – в аудиторіях: уряд визначив, як в Україні впроваджуватимуть дуальну освіту* [онлайн]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/news/do-70-navchannya-na-virobnictvi-i-30-v-auditoriyah-uryad-viznachiv-yak-v-ukrayini-vprovadzhuvatimut-dualnu-osvitu> (дата звернення: 11.08.2023).
- Науково-методичний центр ВФПО, 2022. Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проекту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*, 23 листопада 2022 р., Київ.
- Соболева, С. В. та Арестова, І. В. (заг. ред.), 2020. Упровадження сучасних освітніх технологій при підготовці кваліфікованих робітників. *Електронний зб. матеріалів Регіон. наук.-практ. семінару*, м. Черкаси, 24 квітня 2020 р. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України. [онлайн] Доступно: <<https://lib.iitta.gov.ua/723000/1/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%85%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%86%D1%96%20%D0%BA%D0%B2.%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf>>
- Тарасюк, І. В., 2018. Напрями модернізації професійної підготовки фахівців харчової промисловості в закладах професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 15, с. 16–21.
- Яковчук, О. Л., 2019. Перспективи розвитку дуальної системи здобуття вищої освіти в Україні. *Молодь і ринок*, 1, с. 111–116.

References

- Amelina, S. M., 2010. Osoblyvosti dualnoi systemy vyshchoi profesiinoi osvity u navchalnykh zakladakh Nimechchyny [Features of the dual system of higher vocational education in educational institutions in Germany]. *Problemy trudovoi i profesiinoi pidhotovky*, 15, pp. 107–112 [in Ukrainian].
- Andrejčiv, I., 2017. Shho take dualna osvita i navishho vona ukrayincyam [What is dual education and why it is for Ukrainians]. *Ukrayinska pravda* [online] Available at: life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630/ (Accessed 31.05.2023). [in Ukrainian].
- Kiurchev, V. M. and Lomeiko, O. P., 2018. Vprovadzhennia dualnogo navchannia v osvitnii protses [Implementation of dual education in the educational process]. *Udoskonalennia osvitno vykhovnoho procesu v navchalnomu zakladi*, 21, p. 4–9. [in Ukrainian]
- Krymchak, L. Yu., 2019. Systema dualnoi osvity yak umova yakisnoi pidhotovky konkurentospromozhnykh profesionaliv do rynku pratsi v Ukraini [The system of dual education as a condition for quality training of competitive professionals for the labor market in Ukraine], *Innovatsijna pedahohika*, 11(2), pp. 83–86. [in Ukrainian].
- Lazareva, T. A., 2014. *Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh inzheneriv-tekhnolohiv kharchovoi haluzi do tvorchoi profesiinoi diialnosti* [Theoretical and methodical bases of preparation of future engineers-technologists of food branch for

- creative professional activity*]. Doktor pedahohichnykh nauk. Dysertatsiia. Kharkiv. [in Ukrainian].
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2019. *Do 70 % navchannia na vyrobnytstvi i 30 % – v audytoriiakh: uriad vyznachyv, yak v Ukraini vprovadzhuvatymut dualnu osvitu [Up to 70% of training on the job and 30% in classrooms: the government has determined how dual education will be implemented in Ukraine]* [online] Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/do-70-navchannya-na-virobnictvi-i-30-v-auditoriyah-uryad-viznachiv-yak-v-ukrayini-vprovadzhuvatimut-dualnu-osvitu> (Accessed 11.08.2023). [in Ukrainian]
- Naukovo-metodychnyi tsentr VFPO, 2022. *Dualna forma zdobuttia osvity: uspikhy ta problemy tretoho roku zaprovadzhennia pilotnoho proiektu u zakladakh vyshchoi ta fakhovoi peredvyshchoi osvity Ukrainy [Dual form of education: successes and problems of the third year of the implementation of the pilot project in institutions of higher and professional pre-higher education of Ukraine]. Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 23 lystopada 2022 r., Kyiv.* [in Ukrainian]
- Sobolieva, S. V. ta Arestova, I. V. (ed.), 2020. *Uprovadzhennia suchasnykh osvitnikh tekhnolohii pry pidhotovtsi kvalifikovanykh robitnykiv [Упровадження сучасних освітніх технологій при підготовці кваліфікованих робітників]. Elektronnyi zb. materialiv Rehion. nauk.-prakt. seminaru, m. Cherkasy, 24 kvitnia 2020 r. Bila Tserkva : BINPO DZVO «UMO» NAPN Ukrainy.* [online] Dostupno: <<https://lib.iitta.gov.ua/723000/1/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%85%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%86%D1%96%20%D0%BA%D0%B2.%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf>>
- Tarasyuk, I., 2018. *Napryamy modernyzacyi profesynoy pidgotovky fahivciv kharchovoyi promyslovosty v zakladah profesynoyi osvity [Directions of modernization of professional training of food industry specialists in vocational education institutions]. Naukoviy visnyk Instytutu profesynno-tehnichnoyi osvity NAPN Ukrainy. Profesynna pedagogika, 15, p. 16–21.* [in Ukrainian]
- Yakovchuk, O. L., 2019. *Perspektyvy rozvytku dualnoi systemy zdobuttia vyshchoi osvity v Ukraini [Prospects for the development of the dual system of obtaining higher education in Ukraine]. Molod i rynek, 1, p. 111–116.* [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 30.05.2023 р.

Shymanovska-Dyanich L.M.

DUAL FORM OF EDUCATION IN TRAINING PERSONNEL FOR FOOD INDUSTRY ENTERPRISES: ADVANTAGES AND PROBLEMS

Recently, considerable attention of researchers in the field of training specialists for the food industry has been paid to the issue of using a dual form of education. Despite the fact that this form of education in Ukraine is a relatively new phenomenon, there is currently a rather rapid process of formation of the appropriate scientific school and opinion on this issue and

the expansion of practice and implementation. First, it makes it possible to improve the quality of higher education by bridging the gap between theory and practice. Secondly, it provides opportunities for employers to join the process of training future specialists through the modernization of traditional forms and methods of training. All this, ultimately, is a guarantee of improving the quality of training of specialists taking into account the requirements of employers. In addition, as experience shows, students of a dual form of education have more chances to get their first job after graduation, and higher education institutions thus increase their competitiveness in the market of educational services, through updating curricula that will be adapted to the needs of sub of economic entities. At the same time, institutions and organizations that cooperate with institutions of higher education within the framework of the organization of a dual form of education significantly increase their image and rating among consumers as advanced centers that support progressive forms of education.

At the same time, there are certain problems with the implementation of this form of education, in particular when training specialists for the food industry.

The purpose of this article is to generalize both the advantages and problems of the introduction of a dual form of education for personnel training for food industry enterprises and to develop recommendations for its improvement, particularly in wartime conditions.

Research methodology. The goal set in the article was achieved using the following research methods: logical generalization and scientific abstraction, structural analysis, analytical method.

The results. Dual education is designed to establish effective cooperation between educational institutions and the labor market and create a real opportunity for market specialists to influence the content of educational programs. Creating a harmonious relationship between the university and the needs of the labor market will provide an opportunity not only to ensure a high level of graduate qualifications, save money for the company, but also to solve personnel issues, increase the level of employment of future professionals and make them more capable in the labor market. At the same time, the dual form of education should not be absolute, and the decision on its implementation and the choice of specialties, for which training will be carried out in a dual form, should be made taking into account the needs of employers and the peculiarities of the national economy and legislation. The article highlights the main advantages and problems of the introduction of dual education, two forms of dual education are proposed for training personnel for food industry enterprises.

Practical significance of research results. The practical use of the proposed theoretical-applied approaches will increase the effectiveness of personnel training for food industry enterprises, and improve the process of implementing dual education.

Keywords: *dual form of education, educational institutions, food industry, production, educational process.*